

Aleg. 81.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie subwencji dla izraelickiej szkoły ludowej w Brodach.

Wysoki Sejmie!

Gmina miasta Brodów posiada dwie szkoły ludowe publiczne i szkołę ludową wyznaniową izraelicką.

Z powodu wielkiego napływu dzieci do szkoły wyznaniowej i ze względu na wzrastające ciągle w skutek tego wydatki na utrzymanie i rozszerzenie tejże szkoły, poruszyło było przełożństwo izraelickiej gminy wyznaniowej w Brodach z końcem r. 1876. potrzebę założenia jeszcze jednej lub dwu nowych szkół ludowych publicznych.

W toku pertraktacji, jakie Rada szkolna krajowa z tego powodu zarządziła, wniosła Reprezentacja gminy m. Brodów prośbę do Rady szkolnej krajowej i do Ministerstwa wyznań i oświecenia o zaprowadzenie w Brodach nowych szkół ludowych z językiem wykładowym niemieckim.

Komisya traktująca sprawę z polecenia Rady szkolnej krajowej, uznała potrzebę założenia w Brodach nowej czteroklasowej szkoły ludowej publicznej dla chłopców i takiejże szkoły dla dziewcząt.

Rokowania przeprowadzono ze Zwierzchnością gminną i z Przełożnictwem izraelickiej gminy wyznaniowej w Brodach.

Zwierzchność gminna oświadczyła, że w obec wzrastającego ciągle niedoboru w budżecie gminy i coraz większego zubożenia mieszkańców miasta, gmina nie może się zobowiązać do jakichkolwiek wydatków na rzecz założyc się mających nowych szkół, z wyjątkiem prestacji wpływających z art. 18. i 24. ustawy z 2. Maja 1873. l. 250 dz. u. kr., — a przytem ponowiła żądanie, aby w tych szkołach językiem wykładowym był język niemiecki; — zaś Przełożństwo izraelickiej gminy wyznaniowej oświadczyło i zgodziłoby się na przeistoczenie swej szkoły wyznaniowej w szkołę ludową publiczną i oddałoby na ten cel budynek szkolny i 2.000 zł. kapitału żelaznego, jednak pod zastrzeżeniem dla osobnej inspekcyi stanowczego wpływu ua wszystkie niemal sprawy osobiste nauczycieli tej szkoły — dalej z warunkiem przyjęcia dotychczasowych nauczycieli na etat szkoły,

policzenia im lat służby i t. d.; wreszcie zastrzeżenia, że w szkole tej ustanowieni będą nauczyciele języka hebrajskiego.

Mając sobie przedłożony powyższy wynik rokowań zadecydowała Rada szkolna krajowa dnia 25. Lutego 1878., że w Brodach mają być urządzone dwie nowe czteroklasowe szkoły ludowe publiczne, jedna dla chłopców, druga dla dziewcząt, że jednak z uwagi, iż szkoły te utrzymywane być mają w całości kosztem krajowego funduszu szkolnego, w myśl postanowień §. 1. i 2. ustawy krajowej z dnia 22. Czerwca 1867. nie może w nich być językiem wykładowym język niemiecki, lecz w obec istniejących stosunków, ma nim być język polski.

Odwołanie się gminy m. Brodów przeciw temu orzeczeniu Rady szkolnej krajowej do c. k. Ministerstwa wyznań i oświaty miało ten skutek, że c. k. Ministerstwo, powyższe orzeczenie Rady szkolnej krajowej rozporządzeniem z 15. Października 1879. l. 11.299 w całości zatwierdziło.

W obec tego wniosła gmina zażalenie do trybunału państwowego, który dnia 12. Lipca 1879. zawyrokował, że zatwierdzone przez Ministerstwo orzeczenie Rady szkolnej krajowej, odmawiające zaprowadzenia języka niemieckiego, jako języka wykładowego w obu założyc się mających publicznych szkołach ludowych w Brodach, narusza prawa polityczne mieszkańców miasta tego, zastrzeżone im artykułem 19. ustawy zasadniczej z 21. Grudnia 1867. l. 142 dz. u. p.

Wyrok ten trybunału państwowego udzielony został Radzie szkolnej krajowej przez c. k. Ministerstwo wyznań i oświaty do wiadomości i dalszego zarządzenia z poleceniem zdania sprawy o tem co będzie zarządzone.

Istniejące w Brodach stosunki szkół ludowych i ich frekwencji przedstawiają udzielone Wydziałowi krajowemu z Rady szkolnej krajowej daty szczegółowe w sposób następujący:

Liczba dzieci obowiązanych według wieku do uczęszczania do szkoły ludowej, wynosi (według obliczenia Rady szkolnej okręgowej w Złoczowia z r. 1879/80) ogółem 3.223 t. j. 1.570 chłopców i 1.713 dziewcząt.

W liczbie tej mieści się 360 chłopców i 473 dziewcząt, czyli razem 833 dzieci chrześcijańskich, zaś 1.150 chłopców i 1.240 dziewcząt, czyli razem 2.390 dzieci wyznania mojżeszowego.

Na te liczby dzieci będących w wieku szkolnym posiada m. Brody, jak już na wstępie wspomniano, — dwie szkoły ludowe publiczne, a mianowicie, czteroklasową szkołę dla chłopców z dwoma klasami współrzednymi i czteroklasową szkołę dla dziewcząt z jedną klasą współrzedną, a więc dwie szkoły o jedenastu klasach.

Do obu tych szkół uczęszczają przeważnie a nawet prawie wyłącznie same dzieci chrześcijańskie. Liczba zaś dzieci uczęszczających do tych szkół wynosi 340 chłopców i 240 dziewcząt, czyli razem 580 dzieci.

Oprócz tego istnieją w Brodach dwie szkoły prywatne żeńskie liczące tylko kilkadziesiąt uczennic i szkoła wyznaniowa izraelska mająca charakter szkoły publicznej i zastępująca taką szkołę.

Szkoła ta ma jedną dyrekcję jskkolwiek właściwie mieści w sobie dwie szkół t. j. czteroklasową szkołę dla chłopców mającą trzy klasy współrzedne i taką szkołę dla dziewcząt, również z trzema współrzednymi klasami. Liczy zatem szkoła ta 14 klas, czyli o trzy klasy więcej niż obie szkoły publiczne.

W ubiegłym roku szkolnym zapisano do tej szkoły 504 chłopców i 634 dziewcząt, czyli razem 1.138 dzieci, uczęszczało zaś oczywiście w ciągu roku 997 czyli o 417 dzieci płci obojga więcej niż do obu szkół ludowych publicznych razem.

Zestawiwszy powyżej przytoczone liczby, znajdujemy, że pomimo dość licznej frekwencji w szkołach brodzkich, pozostaje zawsze jeszcze 732 chłopców i 914 dziewcząt razem 1.646, czyli 51.07% dzieci będących w wieku szkolnym, które nie pobierają nauki w szkołach ludowych tamtejszych.

Zaradzić niedostatkowi temu można zdaniem Rady szkolnej krajowej w sposób dwójaki, a to: albo przez utworzenie dwóch nowych publicznych szkół ludowych, lub też przez subwencyo-

nowanie wyznaniowej szkoły izraelskiej, która by przy pomocy subwencji jeszcze więcej rozwinąć się mogła.

Mając na oku pierwsze z tych sposobów, nie można spuszczać z uwagi, że walcząca z ciągłym niedoborem wyznaniowa szkoła izraelska bez znaczniejszej subwencji prawdopodobnie już w najbliższym czasie byłaby zmuszoną z braku funduszków zwinąć dotychczasowe klasy współrzędne, których było w ubiegłym roku szkolnym sześć, o ileby zaś zmniejszyła się liczba klas w tej szkole o tyle musiałoby ich przybyć w szkołach ludowych publicznych.

Zdaniem Rady szkolnej krajowej musiałoby obie nowe szkoły ze względu na zbyt wielką liczbę dzieci, któreby pozostawały bez nauki liczyć wraz z współzrędnymi co najmniej klas 16.

Koszta utrzymania takich dwóch szkół oblicza Rada szkolna krajowa według skali płac nauczycielskich w Brodach, jak następuje:

- a) dla dwóch nauczycieli kierujących po 700 zł. rocznie, razem 1.400 zł.
- b) dla sześciu nauczycieli i nauczycielek etatowych po 600 zł., razem 3.600 zł.
- c) dla ośmiu nauczycieli i nauczycielek do klas współzrędných po 360 zł. razem 2.880 zł.
- d) dla ośmiu nauczycieli i nauczycielek etatowych na razie po jednym tylko dodatku pięcioletnim w kwocie 50 zł. w. a., razem 400 zł.
- e) na potrzeby kancelaryjne dla klas 16tu razem 90 zł.
- f) na przybory potrzebne do uzmysłowienia nauki 40 zł.

Razem więc wynosić by miały koszta utrzymania takich dwóch szkół publicznych ogółem 8.410 zł. w. a. rocznie, a koszta te które spadłyby w całości na krajowy fundusz szkół ludowych zwiększać by się musiały w miarę przybywania dodatków pięcioletnich dla nauczycieli i nauczycielek etatowych w myśl postanowień art. 12. ustawy z 2. Maja 1873. l. 251 dz. u. kr.

Obie te szkoły nadto w obec przytoczonego wyżej wyroku Trybunału państwowego z 12. Lipca 1880. musiałoby być urządzone z językiem wykładowym niemieckim.

Drugi sposób zaspokojenia potrzeb oświaty ludowej w Brodach upatruje Rada szkolna krajowa w subwencyonowaniu tamtejszej izraelskiej szkoły wyznaniowej.

Szkoła ta, prowadzona wzorowo pod każdym względem istnieje od lat 27 a utrzymuje ją Brodzka gmina wyznaniowa przeważnie własnymi funduszami. Przeznaczony na utrzymanie tej szkoły dochód z dodatku do koszernego, który wynosił pierwotnie do 9.000 zł. zmalał obecnie znacznie i nie pokrywa potrzeb szkoły tak, że pomimo dość znacznych dochodów z innych źródeł okazał się już w r. 1880. niedobór 1.000 zł. — W roku szkolnym wykazano następujące dochody na rzecz szkoły:

a) dochód z koszernego 5.500 zł.; — b) z opłaty szkolnej 1.200 zł.; — c) dochód z zapisów stałych 956 zł. — d) zasiłek z funduszu izraelskiego wschodnio galicyjskiego dla szkół normalnych 1.500 zł.; — e) zasiłków jednorazowych od osób prywatnych 1.978 zł. — ogółem więc 11.134 zł.; że zaś koszta utrzymania szkoły wynoszą 12.448 zł. przeto okazał się niedobór 1.314 zł. czyli razem z niedoborem 1880 roku 2.134 zł. — Jeżeliby szkoła przyjmować miała znacznie większą liczbę zgłaszających się do niej, a dziś dla braku miejsca odprawionych dzieci, wymagałoby nowego wydatku na najem lokalności, na płace nauczycieli, których liczbę musiano by powiększyć i na inne potrzeby, co uczyniłoby co najmniej 3.500 zł. tak że wydatki podniosłyby się do 15.948 zł. Ze zaś po odciążeniu z wykazanych wyżej dochodów szkoły w sumie 11.134 zł. kwoty 1978 zł. pochodzącej z jednorazowych datków, pozostałoby tylko 9.156 złr., przeto w razie rozszerzenia szkoły dla pomieszczenia większej niż dotąd liczby dzieci, urósłby niedobór w dochodach przeznaczonych dla szkoły do sumy 6.792 złr. któryby z subwencji musiał być pokryty.

W szkole tej trwa nauka właściwie tylko lat 4, z reguły więc przebywają dzieci w tej szkole tylko przez pierwszych lat 4 wieku szkolnego, poczem starsze przechodzą bądź do szkół średnich, bądź do rzemiosł i t. p. W skutek tego odpada z ogólnej liczby dzieci bę-

dających w wieku szkolnym $\frac{1}{3}$, czyli około 800 dzieci, dalej odpada co najmniej 5%, czyli około 125 dzieci takich które z powodu ułomności fizycznych lub umysłowych z nauki szkolnej korzystać nie mogą.

Jeżeli obie te liczby strącimy z ogólnej liczby będących w wieku szkolnym dzieci izraelskich w Brodach, która jak wyżej przytoczono wynosi 2.390, to pozostanie 1.465 dzieci, którzy rzeczywiście mogłyby korzystać z nauki, jeżeliby znalazły umieszczenie w szkole.

Ponieważ zaś w ubiegłym roku szkolnym zapisanych było do tej szkoły 1.138 dzieci, przeto brakowało umieszczenie właściwie tylko dla 327 dzieci izraelskich mogących korzystać z nauki szkolnej.

Jeżeliby więc szkoła otrzymawszy stosowną subwencję, utworzyła jeszcze 3 klasy równorzędne, to niema wątplenia, że powyższa liczba dzieci znalazłaby w niej umieszczenie.

Do szkoły tej jednak jako wyznaniowej niemogłyby uczęszczać dzieci chrześcijańskie, z których 253 w teraźniejszych szkołach ludowych Brodzkich nie pobierało nauki.

Pomiędzy dziećmi temi było 20 chłopców i 233 dziewcząt.

Zdaniem Rady szkolnej krajowej znajdują chłopcy łatwo pomieszczenie w teraźniejszej szkole ludowej publicznej męskiej o 6ciu nauczycielach; dla pomieszczenia zaś dziewcząt, potrzebaby do pięciu nauczycielek szkoły ludowej publicznej żeńskiej, dodać co najwyżej dwie jeszcze nauczycielki dla klas współrzędnych zwłaszcza że obecnie szkoła ta nie jest bynajmniej przepelnioną, skoro w 5ciu klasach było tylko 240 uczennic.

Doszedłszy do powyższego rezultatu, uznała Rada szkolna krajowa, że należy obecnie odstąpić od pierwotnego zamiaru utworzenia dwu nowych szkół ludowych publicznych w Brodach, a natomiast podać gminie wyznaniowej izraelskiej możliwość nie tylko utrzymania swej szkoły w dotychczasowym stanie, ale i rozszerzenia jej do takiej liczby klas, jakiej wymagać będzie napływ zgłaszających się do niej dzieci.

Rokowania podjęte w tym kierunku doprowadziły do tego wyniku, iż zwierzchność izraelskiej gminy wyznaniowej i izraelscy członkowie Rady gminnej miasta Brodów, zeznali imieniem izraelskiej gminy m. Brodów dnia 19. Czerwca b. r. deklarację tej treści, iż izraelska gmina m. Brodów pod warunkiem, iż Wysoki Sejm krajowy zapewni na utrzymanie istniejącej w Brodach wyznaniowej szkoły ludowej dla chłopców i dziewcząt, stałą roczną subwencję w wysokości 6.000 złr. w. a. przyjmuje na siebie zobowiązanie:

1. iż do grona nauczycielskiego wejdą już z następnym rokiem szkolnym 1881/2 trzy nauczyciele lub nauczycielki posiadający należyte uzdolnienie do udzielania nauki języka polskiego;
2. iż przyjmowanie dzieci izraelskich do tej szkoły wolne będzie od wszelkich ograniczeń, że zatem każde z tych dzieci zgłaszające się do szkoły ma być przyjmowane;
3. że szkoła ma paczawszy od roku 1881/2 przybierać stopniowo pod względem języka wykładowego charakter utrakwistyczny, i że Dyrekcja jej winna dążyć do tego, aby już w roku 1882/3 a najdalej w roku 1883/4 w klasie drugiej i trzeciej chłopców i dziewcząt część przedmiotów, a w klasie czwartej chłopców i dziewcząt większą połowę przedmiotów przepisanych w planie naukowym dla szkół ludowych publicznych tej kategorii, uczono w języku polskim jako wykładowym dla tych przedmiotów, o ile to stać się może bez najmniejszego uszczerbku dla nauki języka niemieckiego.

Alegat 1.

Odpis tej deklaracji załączamy pod %.

Załatwienie sprawy szkół ludowych w Brodach w myśl przytoczonej właśnie deklaracji zwierzchności izraelskiej gminy wyznaniowej tamtejszej, uważa Rada szkolna krajowa jako najlepszy sposób uporządkowania stosunków szkolnych w Brodach i uniknięcia trudności jakie sprawa ta nastęrcza.

Podzielając to zdanie Rady szkolnej krajowej, Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Na utrzymanie izraelskiej szkoły wyznaniowej w Brodach, przyzwala się z funduszu krajowego roczną stałą subwencją w kwocie sześciu tysięcy (6.000 złr.) w. a. pod warunkami podanymi w deklaracji izraelskiej gminy wyznaniowej w Brodach z dnia 19. Czerwca 1881 r.
2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby czuwał nad ścisłym dopełnieniem powyższych warunków.

Lwów dnia 7. Października 1881 r.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem
Krakowskiem.**

Marszałek krajowy:

Dr. Zyblikiewicz wł. r.

Sprawozdawca:

Oktaw Pietruski w r.

Członek Wydziału kraj.

Wzrostki będącymi urobkami:

1. Na utrzymanie i zakwaterowanie w hotelu przyjeżdżających z dala z miejscowości, w których znajdują się kopalnie, w celu wyrobienia ropy naftowej w ilościach przewidzianych w planach, w których dane są (za rok 1921 r.)
2. Prace przy wyrobieniu ropy naftowej, w których dane są (za rok 1921 r.)

Wzrostki będącymi urobkami 1921 r.

3 Rody Wydziału Krajowego Królestwa Galicji i Lodomerji wraz z Wielkim Księstwem
Krajozem.

Ministerstwo
Dr. Xylofaktura

Opis
Opis

Erklärung.

Mit Bezug auf den an die Inspection der hiesigen israelitischen Knaben und Mädchen Hauptschule erfolgten Erlass des Hohen k. k. Landes Schulrathes in Lemberg vom 14-ten Juni 1881 Z. 5175, erklären die gefertigten Vorsteher der hiesigen Cultus-Gemeinde und die israelitischen Mitglieder des hiesigen Gemeinderathes im Namen der israelitischen Cultus-Gemeinde in Brody, dass sie unter Aufrechthaltung aller sonstigen in der Dotations-Urkunde dieser Schule vom 13 Mai 1853 aufgenommenen Bestimmungen, insoweit solche durch gegenwärtige Erklärung nicht abgeändert werden, unter der Bedingung, dass der erwähnten Schule von Seiten des Hohen galizischen Landtages eine jährliche Subvention von fl. 6.000 ö. w. bewilligt sein wird, die nachstehenden Verpflichtungen übernimmt:

1. dass schon im nächsten Schuljahre 1881/2 drei Lehrer oder Lehrerinnen angestellt werden, die die vollständige Befähigung haben den Unterricht in der polnischen Sprache zu erteilen;

2. dass die Aufnahme israelitischen Kinder in die erwähnte Schule unbeschränkt sei und dass daher alle sich anmeldende Kinder in die Schule aufgenommen werden müssen;

3. dass die Schula vom Beginne des Jahres 1881/2 bezüglich der Unterrichtssprache stufenweise einen utraquistischen Charakter annehme, und dass ihre Direktion dahin zu streben habe, dass schon im Jahre 1882/3 spätestens aber im Jahre 1883/4 in der II. und III. Knaben- und Mädchenklasse ein Theil und in der IV. Knaben und Mädchenklasse die grössere Hälfte der durch den Studienplan für öffentliche Volksschulen dieser Kathedrie vorgeschriebenen Gegenstände in

Deklaracya.

Odnosnie do reskryptu Wysokiej c. k. Rady szkolnej krajowej we Lwowie z dnia 14. Czerwca 1881 r. L. 5175 wystosowanej do Inspekcji tu-tejszej wyznaniowej szkoły ludowej dla chłopców i dziewcząt, podpisani członkowie Zwierzchności religijnej izraelickiej miasta Brodów i izraelicy członkowie Rady tejez gminy, oświadczają niniejszem w imieniu izraelickiej gminy miasta Brodów, że zatrzymując moc obowiązującą wszelkim innym postanowieniom aktu fundacyjnego sporządzonego w dniu 13. Maja 1853 r. co do poniżej rzeczonyj szkoły, które nie sprzeciwiają się niniejszej deklaracyi, izraelicka gmina miasta Brodów warunkowo, jeżeli Wysoki Sejm krajowy zapewni na utrzymanie tej szkoły stałą roczną subwencję w wysokości 6000 zł. w. a, przyjmuje na siebie następujące jeszcze zobowiązania:

1. że do grona nauczycielskiego wejdą już z następnym rokiem szkolnym 1881/2 trzy nauczycieli lub nauczycielki posiadający należyte uzdolnienie do udzielania nauki języka polskiego;

2. że przyjmowanie dzieci izraelickich do tej szkoły wolne od wszelkich ograniczeń, że zatem każde z tych dzieci zgłaszające się do szkoły ma być przyjmowane;

3. że szkoła ma począwszy od roku 1881/2 przybierać stopniowo pod względem języka wykładowego charakter utrakwistyczny i że Dyrekcyja jej winna dążyć do tego, aby już w roku 1882/3 a najdalej w roku 1883/4 w klasie II i III chłopców i dziewcząt część przedmiotów a w klasie IV chłopców i dziewcząt większą połowę przedmiotów przepisanych i w planie naukowym dla szkół ludowych publicznych tej kategorii uczono w języku polskim jako wykładowym dla tych przed-

der polnischen Unterrichtssprache vorgetragen werde, jedoch nur solche Gegenstände, wo es ohne geringsten Nachteil für den Unterricht der deutschen Sprache geschehen kann.

Urkund dessen unsere eigenhändige Fertigung in Gegenwart von Zeugen.

Brody am 19. Juni 1881.

Der Vorstand der isr. Cultus Gemeinde.

Izraelicka Zwierzchność wyznaniowa.

miotów, o ile to stać się może bez najmniejszego uszczerbku dla nauki języka niemieckiego.

W dowód czego nasze własnoręczne podpisy w obecności świadków.

Brody dnia 19. Czerwca 1881.

Isr. Mitglieder des Brody'er Gemeinderathes.

Izraeliccy członkowie Brodzkiej Rady gminnej.

A. Aszkenazy
Lazarub Landau
Izrael L. Kaminer
Adolf Horowitz

N. Kallir
E. Grünspan
Filip Kolischer
Josef v. Garfunkel
Daniel Willner
Nathan Baszeches
Wilhelm Lublin
L. Herzberg Freund
Adolf Horowitz
Lazarub Landau
Hersz Kapelusz

Als erbetene Zeugen:

Jako świadkowie:

Antoni Witosławski
burmistrz.

Alfred Hausner
vice prezes Rady powiatowej.

Antoni Heinrich.